

Т. С. НЕВЕСЕНКО

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

ВАЛЮТНІ ВІДНОСИНИ – КОМПЕТЕНЦІЯ БАНКІВ ТА ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ

Наукові праці МАУП. Серія Юридичні науки, 2017, вип. 54(3), с. 67–71

Особливості в регулюванні валютних відносин в Україні відіграють суттєве значення для розвитку та поліпшення економічної та політичної складових державної політики. Проаналізовано дієвість та ефективність банків і державних органів для збереження фінансової самостійності країни, а також відзначено негативні наслідки відсутності систематизації та універсальності правового оформлення валютних відносин.

Суб'єктами валютних правовідносин виступають державні органи, агенти валютного контролю, резиденти і нерезиденти, а це великий за обсягом об'єм правового та законодавчого визначення компетентних органів, що здійснюють валютний контроль, є агентами цього контролю.

Функції валютного контролю за чинним законодавством в Україні [3; 4] покладено на такі державні органи, як: Національний банк України, Міністерство фінансів України, Державна фіскальна служба України, Міністерство інфраструктури України.

Агентами ж валютного контролю можуть виступати уповноважені банки, фінансові установи та національний оператор поштового зв'язку, які отримали від Національного банку України відповідні генеральні ліцензії на здійснення валютних операцій.

У зв'язку з виконанням функцій валютного контролю виникають специфічні правовідносини між органами і агентами валютного контролю, з одного боку, і резидентами і нерезидентами — з другого.

Валютні відносини на сьогодні підлягають осучасненню для побудови нової концепції їх контролю, що призведе до появи позитивних наслідків у галузі фінансово-економічної політики держави.

Необхідно зауважити, що цю проблему порушували у своїх дослідженнях з різних кутів зору багато науковців: Н. Я. Якимчук, О. М. Дегтярьова, Л. К. Воронова, Н. Ю. Пришва, Н. В. Божидарнік, С. І. Лучковська, В. В. Герасименко, А. В. Гарбінська-Руденко, Є. О. Алісов, Ж. В. Завальна, С. М. Половко, Є. В. Карманов, О. А. Костюченко, М. В. Старинський, Л. М. Кравченко, А. М. Іскоростенський, О. Є. Северин, О. С. Шевчик, І. А. Андреева,

В. Р. Берник, а також Т. С. Шемет [1], Л. А. Савченко, А. В. Цимбалюк, В. Т. Капріца [2], Л. К. Воронова [5], Н. В. Божидарнік, Т. В. Божидарнік [6] та ін.

Механізм правового регулювання в Україні досить складний, і про це свідчить розгалуженість у сфері компетенції між Національним банком України, фінансовими установами нижчого рівня підпорядкованості та особливості діяльності державних органів щодо регулювання фінансово-правових та валютно-економічних відносин в Україні.

Зобов'язання, дозвіл і заборона — критичні і немодифіковані регулятори впровадження поліпшення загального стану законодавства на базисному рівні удосконалення взаємодій між Національним банком та установами, які підзвітні та підконтрольні йому.

Тому постає проблема постійного оновлення чинного законодавства до сучасних вимог економічних змін як у державі, так і в її зв'язку з міжнародною валютною політикою. Також інтеграційні процеси особливостей валютних відносин та законодавче оформлення балансу цих міжнародних інновацій і сучасних впроваджень потребують концептуального й актуального комплексного аналізу компетенції банків та державних органів у валютних відносинах. На основі такого аналізу можна будувати проекти змін до чинного валютного законодавства України. Дослідимо напрями удосконалення правової розгалуженості компетенції фінансових установ та банків.

Завданнями дослідження є: комплексний розгляд функцій, що виконують банки та державні органи для валютних відносин і валютного контролю; підготовка систематизованого уявлення про недоліки чинного валютного законодавства в цьому секторі; на основі аналізу подання ґрунтовних актуальних ідей осучаснення як валютної політики держави, так і самого підходу до існуючих валютних відносин.

Валютні відносини є одними з важливих відносин правової держави і їх роль є невід'ємною для грошово-кредитної політики держави. Це можливо прослідкувати у сфері валютної політики — комплекс економічних, правових та організаційних заходів, що здійснюються державними органами, центральними банківськими та фінансовими закладами, міжнародними валютно-фінансовими організаціями у сфері міжнародних валютних відносин. Валютна політика здійснюється на національному, регіональному рівнях та у глобальному масштабі на основі валютного законодавства у двох основних формах — структурної і поточної політики [1, 275].

Для регулювання валютних відносин в Україні з боку держави використовується метод централізованих владних імперативних розпоряджень і надання певних меж для поведінки учасників таких відносин. У свою чергу, агенти валютного регулювання, а саме уповноважені банки, оператор поштового зв'язку, що має відповідну ліцензію Національного банку України, та фінансові установи з відповідними ліцензіями, мають низку функцій валютного контролю у державі. Органи валютного контролю мають право видавати нормативно-правові акти, що регулюють порядок здійснення валютного контролю. А питання особливого статусу агентів є спірним і в майбутньому необхідним для чіткого законодавчого закріплення.

У зв'язку з виконанням функцій валютного контролю виникають специфічні правовідносини між органами і агентами валютного контролю, з одного боку, і резидентами і нерезидентами — з другого. Це — відносини з приводу перевірок, витребування документів, подання звітів, відомостей та іншої інформації, застосування заходів відповідальності. Щоб забезпечити максимальне дотримання прав та інтересів учасників цих відносин і з метою нормального функціонування механізму валютного контролю учасники подібних відносин наділені законом кореспондуючими правами і обов'язками.

Найголовнішим державним органом валютного регулювання в Україні є Національний банк України. Його компетентні функції в цій галузі правових відносин законодавцем прописані в чинному законодавстві. Розкриємо певні особливості деяких із них: здійснювання валютної політики, з огляду на принципи загальної економічної політики України, не є рентабельним на міжнародній економічній арені; контроль дотримання затвердженого Верховною Радою України ліміту зовнішнього державного боргу України — складне і не завжди законно обґрунтоване явище; видає у межах, передбачених законодавством, обов'язкові для виконання нормативні акти щодо здійснення операцій на валютному ринку України — монополізм, що має негативні і позитивні риси, негативні проявляються в недостатній аргументованості цього діяння, як функції з боку законодавчого визначення та закріплення; видає ліцензії на здійснення валютних операцій та приймає рішення про їх скасування — функція з корупційним підґрунтям, але в дотриманні чинного правового законодавства — ефективний інструмент державної фінансової політики.

Отже, для ефективної роботи банківських та фінансових установ, а також доповнення їхньої діяльності контролем з боку державних органів необхідні систематизація і нововведення існуючих функцій в рамках нормативного закріплення в державі як контролюючих органів, так і тих, кого контролюють.

Джерела

1. *Шемет Т. С.* Теорія і практика валютного курсу: навч. посіб. / за ред. О. І. Рогача. К.: Либідь, 2006. 360 с.
2. *Савченко Л. А., Цимбалюк А. В., Капріца В. Т.* Фінансово-правовий механізм формування дохідної частини бюджетів : курс лекцій. Ірпінь: Академія ДПС України, 2002. 357 с.
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III в редакції від 05.01.2017 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. Офіційний веб-портал. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?test=XNLMf5x.qwJgobewZiFJeoQGHI4pos80msh8Ie6>
4. Кодекс про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X в редакції від 04.08.2017 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. Офіційний веб-портал. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
5. *Воронова Л. К.* Фінансове право України: навч. посіб. К.: Правова єдність, 2009. 395 с.
6. *Божидарнік Н. В., Божидарнік Т. В.* Валютні операції: підручник. К.: Центр учбової л-ри, 2013. 698 с.

Невесенко Т. С. Валютні відносини — компетенція банків та державних органів в Україні. Певні проблеми у валютних відносинах в Україні виникають тому, що вони розпорошені і відображені у великій кількості різних нормативно-правових актів. У свою чергу, фінансові санкції не є дієвими в умовах сучасного стану підприємств, установ, організацій та фізичних осіб, за рахунок яких наповнюється бюджет держави. Ця проблема потребує вирішення у вигляді кодифікування та систематизації сучасного валютного законодавства, тобто приведення його до певної системи з логічною структурою. Важливим є застосування позитивного досвіду інших країн. Необхідним є поліпшення умов взаємодії центральних банківських органів з тими, що є в державному підпорядкуванні, щодо розвитку економічно доцільних фінансових відносин. Для покращення цієї сфери відносин запропоновано механізми удосконалення правової сторони та законодавчого закріплення компетенції держави та державних органів, а також банків, як компетентних органів, що також виконують функцію регулювання валютних відносин.

Nevesenko T. S. Foreign exchange relations — competence of banks and state bodies in Ukraine. The problem of currency relations in Ukraine is that they are broken down by law and reflected in a large number of different legal acts. In its turn, financial sanctions are not effective in the current state of enterprises, institutions, organizations and individuals, at the expense of which the budget of the state is filled. And the global problem of currency liability in Ukraine is that it is broken down by law and reflected in a large number of different legal acts. In turn, financial sanctions are not profitable in the current state of enterprises, institutions, organizations and individuals, through which the budget of the state is filled. This problem requires a solution in the form of codification and systematization of modern currency legislation, that is, bringing it to a certain system with logical consistency. And also introduction of positive foreign experience of application and quality of sanctions for violation of currency legislation will lead to improvement of the state of the currency economic sector of Ukraine. Analyzing currency liability in Ukraine, we come to the conclusion that some of today's currency restrictions are not relevant in the current economic situation in Ukraine. Instead of establishing a balance between foreign currency and national currency, currency constraints lead to an oversaturation of the foreign exchange market of Ukraine with foreign currency and impede the economic activity of both non-residents and residents, which also leads to the spread of shadowing of their activities.

Невесенко Т. С. Валютные отношения — компетенция банков и государственных органов в Украине. Определенные проблемы в валютных отношениях в Украине возникают потому, что они рассеяны и отражены в большом количестве различных нормативно-правовых

актов. В свою очередь, финансовые санкции не являются действенными в условиях современного состояния предприятий, учреждений, организаций и физических лиц, за счет которых наполняется бюджет государства. Эта проблема требует решения в виде кодификации и систематизации современного валютного законодательства, то есть приведение его в определенную систему с логической структурой. Важным является применение положительного опыта других стран. Необходимо улучшение условий взаимодействия центральных банковских органов с имеющимися в государственном подчинении по развитию экономически целесообразных финансовых отношений. Для улучшения этой сферы отношений предложены механизмы совершенствования правовой стороны и законодательного закрепления компетенции государства и государственных органов, а также банков, как компетентных органов, которые также выполняют функцию регулирования валютных отношений.

Надійшла 30 листопада 2017 р.